

**INTERRELAȚII FAMILIALE PROVOCATE DE REVOLUȚIA
TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ**
Family Interrelations Caused by the Technical-scientific Revolution

**PhD. Lecturer Adriana Denisa Manea, PhD. Assistant Professor
Ciprian Baciu**
"Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca

Abstract. *Postmodernism was marked by the tendency of redefining family, resizing of its role, but also by the apparition of many mutations at the level of people organizations or relations between the family members. As a complex institution that has its activity in a space merely exposed to changes and to pressures, family has the capacity to influence political decisions, both in the social sphere, but also in the educational and economical one. The changes caused by the technological era have also caused modifications related to the family, at many levels: the determinations of it, the modalities of its foundation, but they have also changed some of the regularities that are governing the function and the inter-relationships and the between its members. Technology, the IT systems (Internet, on-line communication, smartphone and s. o.), have generated multiple possibilities of knowledge and inter-relationship, of accessing and distribution of information, and they have encouraged the free expression of opinions, feelings and emotions. In one informational society like the today's one, accommodation and re-modulation processes are self-imposed; from there we have the necessity for long-live learning, of self-education. Personal development, as self-success is dependent by family life, values and by the type of relations promoted by them.*

Keywords: *family, inter-relations, technic and scientific revolution, informational society, change.*

1. Abordare analitică a modelelor și tendințelor privind familia

Familia a fost percepută de generații ca fiind celula de bază în cadrul procesului de formare și dezvoltare a oricărei societăți umane. Plecând de la recunoașterea necesității îndeplinirii funcției de asigurare a perpetuării generațiilor umane prin reproducere de către familie, astăzi discuțiile care invadează spațiul public ne determină să reflectăm la redefinirea familiei, la redimensionarea funcțiilor acesteia, la necesitatea respectării tradițiilor și reconsiderarea teoriilor privind normalul și anormalul, a valorii de bun versus rău.

Se regăsesc în literatura de specialitate teorii care explicitează modul de constituire și funcționare a unei familiei, respectiv: modelul tradițional, contractualist, comunitar, modelul bazat pe drepturi, modelul bazat pe drepturi și responsabilități relaționale. O scurtă trecere în revistă a principalelor elemente ce caracterizează fiecare dintre modelele nominalizate anterior evidențiază valorile promovate și rolurile asumate:

➤ Modelul tradițional: Familia are un caracter privat și reprezintă o asocieră între indivizi de sex opus și copii lor naturali. Există o distribuție clară a responsabilităților și rolurilor parentale (tatăl este reprezentantul familiei în societate, exercită rolul asupra soției și copiilor fiind responsabil pentru producerea de bunuri necesare consumului familial; mama organizează activitățile domestice, se preocupă cu precădere de îngrijirea, creșterea și educarea copiilor).

➤ Modelul contractualist: Căsătoria este un parteneriat încheiat de comun acord între doi indivizi, consensul fiind cel ce guvernează responsabilitățile și rolurile prestate de către fiecare. Asocierea dintre cei doi parteneri funcționează în cadrul acelorași coordonate legislative precum asocierile de tip civil sau economic. Modelul promovează libertatea individului, ceea ce este extreme de important, dar neglijează în același timp valorile sociale, tradițiile, normele convenționale.

➤ Modelul comunitar: Familia este expresia relaționărilor personale și sociale mai ample decât cele individuale, personalitatea acestora fiind modelată de apartenența la anumite comunități etnice, regionale și religioase ale căror valori pot fi diferite de cele ale societății predominante. De semnalat asumarea de valori comune regăsită la nivelul acestui model, precum și limitarea libertăților individuale și a pluralismului social.

➤ Modelul bazat pe drepturi: Elementul central îl reprezintă caracterul negociabil al normelor și valorilor sociale. Natura conflictuală este reprezentată de drepturile individului și cele ale familiei. (Exemplu: agresiunea fizică asupra unui copil face necesară intervenția statului pentru protejarea acestuia). Drepturile articulează relațiile dintre oameni: fiecare libertate de acțiune a unui individ impune o constrângere, aceea de a fi respectată de către ceilalți. (Exemplu: dreptul la contracepție este un drept al cuplului, dar și al individului, chiar împotriva deciziilor partenerului său.)

➤ Modelul bazat pe drepturi și responsabilități relaționale: Individul este o entitate distinct individuală, dar și o persoană puternic implicată în relații de dependență și responsabilitate. (De exemplu, o femeie care acceptă să poarte o sarcină pentru altcineva trebuie percepută atât ca un agent responsabil, cât și ca o persoană care, în timpul sarcinii sale, a stabilit anumite relații cu copilul). Drepturile nu mai sunt privite ca aparținând indivizilor și fiind rezultatul auto-conservării, ci, mai degrabă, imaginând drepturile ca pe revendicări fundamentale, decurgând din relațiile umane de diferite grade de privatitate.¹

La nivel european și nu numai, familiile sunt expuse unor vulnerabilități de ordin economic, politic, tehnologico-științific. Societatea cunoașterii, la a cărei expansiune asistăm, bazată pe utilizarea tehnologiei comunicațiilor în toate domeniile vieții, este asociată cu producerea de transformări majore în viața umană la nivel individual și grupal. Forumul European "*Familia în fața secolului al XXI-lea*", susținut la Atena în 1998 semnalează faptul că în Europa se identifică două fenomene generale contradictorii: convergența și divergența. Există o *mișcare de convergență* a dimensiunilor și caracteristicilor familiei care se manifestă prin atenția tot mai crescută care se acordă rolului familiei în viața individului și în viața socială și perceperea familiei drept refugiu din fața greutăților existenței sociale. În acest timp se petrece un *fenomen de divergență*, marcat prin nevoia identificării și

¹ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Familie>, accesat 12. 09. 2016.

personalizării familiei, ca instituție socială și ca grup social, atât în plan individual, cât și în plan național și european.²

În prezent, familia ca unitate socială s-a modificat foarte mult atât la nivel structural (de exemplu: din ce în ce mai multe familii monoparentale), cât și la nivel atitudinal (în sensul creșterii ratei divorțurilor și a tensiunilor, conflictelor intrafamiliale). Familia reprezintă fără îndoială un spațiu propice pentru creșterea și educarea copiilor. Mai mult decât atât, este cel mai adecvat mediu de structurare intelectuală, afectivă și volitivă a personalității copiilor. Climatul și atmosfera familială, siguranța materială, atitudinea afectivă și spirituală în care se vor forma copiii le va influența covârșitor dezvoltarea psihocomportamentală, evoluția și devenirea lor. Cercetările științifice în domeniu au demonstrat că influențele educative exercitate în primii ani de viață ai copilului sunt determinante în formarea caracterului acestuia.³ În același timp, în ceea ce privește educația ecologică, un aspect reclamat cu stringență de realitatea stării precare a mediului înconjurător, Mariana Momanu face următoarea precizare: *"educația ecologică nu-și poate atinge finalitățile dacă valorile pe care le vehiculează și atitudinile pe care și le propune să le formeze nu sunt cultivate și în familie, în comunitatea în care trăiește elevul"*.⁴

Realitatea socială evidențiază faptul că în cazul familiilor deja constituite legăturile sunt mai puțin durabile. Astăzi nu mai funcționează compromisul, acceptarea unei conviețuiri în situații nesatisfăcătoare doar pe considerentul că e necesară menținerea căsătoriei pentru a fi crescuți copiii într-un mediu familial stabil. Statisticile ne permit să afirmăm cum că, rata crescută a divorțurilor coloborată cu o lipsă a valorilor din ce în ce mai accentuată a condus la înregistrarea unei crize a familiei. Cauze generatoare ale acestei stări critice pot fi identificate în perimetrul profesional (absența soților/părinților din cadrul căminului pentru obținerea de performanțe profesionale), familial (inversarea rolurilor soț-soție), material (vulnerabilități în gestionarea bunurilor și/sau limitarea posibilităților de procurare a acestora), moral (respectul intra, dar mai ales, intergenerații). Mutațiile profunde înregistrate azi la nivelul instituției familiei generează schimbări care afectează familia contemporană în raport cu cea tradițională:

- rata divorțurilor survenite în anii imediat următori căsătoriei este în creștere, ceea ce conduce la impunerea modului monoparental de îngrijire/educare a copiilor, fapt care adeseori generează crize de autoritate ale părinților;
- timpul dedicat de către adulții profesiei și numărul mamelor angajate fiind în creștere determină delegarea frecventă a creșterii și educării copiilor către alte persoane (membri ai familiei: bunici, unchi, frați sau nu: guvernante) sau instituții care manifestă o toleranță ridicată la comportamentul disruptiv al acestora;

² A. B. Pescaru, *Familia azi, o perspectivă sociopedagogică*, București, Ed. Aramis, 2004.

³ N. C. Stan, "Relația școală familie în contextul societății contemporane", în *Creativitate și inovație în educație*, Vol. I., Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2014.

⁴ M. Momanu, *Introducere în teoria educației*. București, Ed. Plorom, 2002, p. 139.

- reducerea timpilor de producere a unor bunuri și desfășurare de activități casnice, gospodărești, de loisire în comun diminuează dezvoltarea spiritului de echipă, a conștiinței apartenenței la un grup, responsabilizarea, disciplina, spiritul de cooperare și întrajutorare, etc.;

- manifestarea convenționalismului în cadrul întrunirilor familiale prilejuite de diverse sărbători tradiționale, sociale sau religioase în detrimentul entuziasmului, atașamentului, plăcerii și bucuriei de a fi împreună, de a fi reuniți toți membrii familiei.

2. Mecanismul interrelațional familial

În interiorul familiei se întâlnesc numeroase procese și fenomene familiale: intercunoașterea, comunicarea, cooperarea, conflictul, competiția, negocierea, formarea unor coaliții, manipularea, etc. Intercunoașterea și comunicarea stau la baza formării și evoluției cuplului și familiei. Interrelaționarea pozitivă la nivelul oricărei familii presupune două condiționări: o comunicare corectă pe de o parte și o bună cunoaștere a partenerilor relaționali, pe de altă parte. Practicarea unei comunicări corecte, de tip asertiv este asociată unui set de norme și reguli. Astfel, apar următoarele condiționări:

- manifestarea sentimentelor de afecțiune autentică ale membrilor familiei;
- eforturi pentru înțelegerea corectă a mesajului (ascultare activă, reflecție, empatie);
- abilități de gestionare ale unei comunicării asertive (exprimarea propriilor opinii, convingeri și trăiri emoționale, ținând cont de reacțiile emoționale și afective ale interlocutorului, fără a afecta drepturile acestuia);
- onestitate și diplomație în a afirma și accepta adevărul;
- acceptarea necondiționată a mesajelor verbale și nonverbale primite de la partener;
- disponibilitate afectivă și temporară în a asculta ce spune partenerul;
- acceptarea dialogului atunci când problemele celuilalt o reclamă;
- utilizarea unui limbaj, ton și tonalitate adecvate mesajului și situației comunicaționale.

Amplitudinea procesului de intercunoaștere la nivelul familiei este dată de faptul că producerea acesteia exprimă nevoia de autocunoaștere. Intercunoașterea este un proces atât voluntar, conștient, dar și involuntar, automat, acțiunile directe de autodezvăluire și dezvăluire reciprocă se succed și se interpătrund, iar partea involuntară constă în comportamentele obișnuite și automate pe care fiecare partener le realizează, dându-i astfel informații celuilalt despre el. Autodezvăluirea și dezvăluirea reciprocă au o mare importanță în stabilirea intimității în cuplu și familie, realizându-se astfel stabilirea unor relații mai bune, mai calde, mai deschise între parteneri, între părinți și copii. În același timp, autodezvăluirea și dezvăluirea reciprocă facilitează stimularea dragostei erotice, producerea dragostei profunde, mature. Procesul de dezvăluire se produce în condițiile unei comunicări asertive și ascultări active, prin surmontarea unor eventuale blocaje ale intercunoașterii

precum: teama de a nu lăsa pe celalalt să afle presupusele defecte proprii; teama de respingere sau pierdere, care ar putea urma dacă celalalt cunoaște ceea ce tu apreciezi ca fiind un dezavantaj pentru tine; tendința de a judeca propria dezvoltare sau ceea ce dezvoltă partenerul; tendința de a te manifesta ca fiind superior partenerului, falsificând astfel intercunoașterea; mitul conform căruia partenerul trebuie să intuiească adevărata ta structură bio-psiho-socială și culturală, dacă te iubește cu adevărat; deprinderi greșite de comunicare. Realizarea procesului de intercunoaștere nu se poate produce în afara celui de autocunoaștere și dezvoltare a încrederii în sine și în partener.

Margrit Eicheler a realizat o clasificare a principalelor tipuri de interacțiuni familiale raportându-se la unele dintre funcțiile familiei (socială, de reproducere, economică):

❖ *Dimensiunea de socializare* – cazurile în care: ambii soți sunt implicați în socializarea copiilor, doar unul dintre ei se implică în acest proces (în cazurile de divorț, în care numai unul dintre părinți obține custodia, iar celălalt nu are nici măcar drept de vizitare), nici unul nu este implicat (când copilul a fost dat spre adopție sau în situația în care nu au copii).

❖ *Dimensiunea procreativă* - se referă la interacțiuni de tipul cuplurilor care au copii împreună, cupluri care au un copil sau mai mulți împreună plus alții cu alți parteneri, cupluri care au copii doar cu alții sau care nu au copii deloc.

❖ *Dimensiunea sexuală* - se referă la interacțiuni de tipul un cuplu căsătorit, în care soții fac dragoste numai între ei; un cuplu căsătorit, în care partenerii fac dragoste și cu alții; un cuplu în care partenerii fac dragoste numai cu alții sau celibatari.

❖ *Dimensiunea rezidențială* - este reprezentată de două situații: toți membrii familiei locuiesc în aceeași casă și respectiv situația în care toți sau o parte din ei locuiesc în cămine complet separate sau au o multitudine de alte aranjamente.

❖ *Dimensiunea economică* - se referă la situațiile în care un membru al familiei este total responsabil pentru întreținerea tuturor; toți membrii sunt independenți din punct de vedere economic. Există grade intermediare; o persoană este responsabilă pentru unii dintre membri (când soțul plătește pentru el și copii, iar soția pentru propriile ei cheltuieli) sau când unul dintre membri este doar parțial responsabil pentru câțiva dintre aceștia, ca atunci când soții își plătesc propriile cheltuieli și-și împart toate cheltuielile legate de întreținerea copiilor.

❖ *Dimensiunea emoțională* – situații în care: toți membrii familiei sunt implicați emoțional pozitiv, negativ sau deloc. Această implicare emoțională poate fi asimetrică – cineva poate iubi pe altcineva din familie, care este fie neimplicat emoțional în relația cu el (părinte, soț absent emoțional sau copil autist), fie are o implicare de tip negativ față de acesta.⁵

Era tehnologică a produs schimbări remarcabile în toate sferile existențiale. Cu raportare la relațiile familiale se constată o înregistrare alarmantă a decalajului

⁵ M. Eicheler, M. "The Inadequacy of the Monolithic Model of the Family", in *Canadian Journal of Sociology*, VI (1981), no. 3, p. 367-388.

dintre generații. Sunt evidente discrepanțele de nevoi, opinii, atitudini dintre părinți și copii. Tehnologia avansată a facilitat cunoașterea, transmiterea informațiilor și nu în ultimul rând, manifestarea independentă, autonomă a persoanei. La nivelul majorității țărilor europene se constată existența unui comportament din ce în ce mai pasiv al părinților în raport cu copiii lor.⁶ Prin urmare, tehnologia (internetul, smartphon-ul, etc.) suplinește, nu de puține ori, lipsa părintelui din viața copilului său. Studiile arată că hiper-expunerea la mass-media socială și anunțuri online pot avea efecte negative asupra psihicului copilului. Se pot produce accese de anxietate, în mod special, la tinerii care caută acceptarea socială.⁷ Experiența ultimilor ani arată că noile tehnologii nu reprezintă o simplă unealtă care permite să te bucuri de o extensie și de un nivel de comunicare mai bune, dar și că au devenit, într-un anumit sens o ambianță, un loc, unul din lanțurile conectate la cultură prin intermediul căreia îți exprimi identitatea.⁸

În sprijinul părinților dornici să asimileze cunoștințele necesare exercitării misiunilor educative, instituțiile de învățământ și cultură, de stat și private, organizează cursuri de formare pentru părinți. Acțiunile vizează toate formele de educație (formală, nonformală și informală), cunoscând că societatea însăși trebuie să fie una educativă. De asemenea, mecanismele de autoeducație, ca parte componentă a educației permanente, pot fi activate de către aceștia. Schimbările produse având un caracter dinamic și continuu este insuficientă raportarea la norme și reguli stabilite apriori, reguli depășite moral. Utilizarea adecvată a tehnologiei este o provocare continuă atât pentru adulți, cât și pentru copii, părinți și educatori deopotrivă. Munca educativă se impune a fi centrată pe înțelegerea și respectarea valorilor universale. La nivelul școlilor strategiile didactice pot fi relaționate cu exigențele academice din perspectivă curriculară și funcțională, cu atitudinea reflexivă asupra informațiilor, aplicarea creatoare a instrumentelor de învățare virtuală. Pelaez, într-un studiu publicat în 2009 sublinia șansele reduse de reușită ale școlii în afara utilizării pe scară largă a tehnologiei informatizate, subliniind faptul că procesul de învățare a oricărui subiect sau calificare pot fi facilitate de TIC.⁹

3. Concluzii

Diferențele existente între diversele modele familiale constituie premiza identificării unor soluții la problemele familiei de mâine, la reajustarea funcțiilor și rolurilor acesteia. În același timp, valorificarea maximală a experiențelor proprii

⁶ P. Dusi, "The Family-School Relationships in Europe: A Research Review", in *Center for Educational Policy Studies Journal*, II (2012) no. 1, 13-33.

⁷ Sadova, M. *Desprecopii.com*, 2016. <http://www.desprecopii.com/info-id-18195-nm-Parintii-in-eradigitala-abordari-detox-si-sfaturi.htm>, accesat 12. 09. 2016.

⁸ Benedict XVI (2013). *Mesajul pentru a 47-a Zi Mondială a Comunicațiilor Sociale Cf.* <http://opusdei.ro/ro-ro/article/a-educa-in-folosirea-noilor-tehnologii/>, accesat 12. 09. 2016.

⁹ C. Peláez, C. *Enfoques y Estrategias Didácticas Contemporáneas Tecnologías Intervienen Activamente en los Procesos de Formación de los Individuos*, 2009, disponibil la adresa: <https://www.scribd.com/doc/23020047/Las-tecnologias-como-una-herramienta-didactica>, accesat 12. 09. 2016.

conjugate cu bunele practice din perspectiva problematicii lumii contemporane poate conduce la formarea unor deprinderi dezirabile de viață socială. A participa activ, a fi responsabil presupune a cunoaște, a accesa informația, a identifica mecanismele de utilizare corectă a acesteia și a alege.

Răspunsul, soluțiile la problemele actuale ale familiei, accentuate de revoluția tehnologică, nu poate fi altul decât solidaritatea între generații, armonia intrafamilială, negocierea și compromisul în cadrul fiecărei familii, comunicarea pozitivă și eficientă a valorilor universale în simultaneitate cu cele tradiționale autentice, autonomizarea persoanei și familiei, responsabilitatea asumată de către fiecare membru al familiei, tandrețea esențială maternă și înțelegere parentală.